

Henkilökohtaisen avun myöntämisen perusteet

Voimassa 1.10.2026 alkaen

Ikääntyneet ja vammaiset -lautakunta
23.9.2026 § **X**

Hyvinvointia
yhdessä.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin	3
3 Oikeus henkilökohtaiseen apuun	4
4 Mihin henkilökohtaista apua myönnetään	5
4.1. Päivittäiset toimet	5
4.2. Työ ja opiskelu	6
4.3. Sosiaalinen vuorovaikutus, yhteiskunnallinen osallistuminen ja vapaa-aika	7
4.4. Henkilökohtainen apu liikkumisen tuen toteuttamistapana	7
4.5. Henkilökohtaisen avun järjestäminen erityistilanteissa	8
4.5.1. Henkilökohtainen apu työ- ja lomamatkoille	8
4.5.2 Henkilökohtainen apu lapsen vanhemmalle, lapselle ja nuorelle	9
4.5.3 Henkilökohtainen apu tavoitteelliseen kilpaurheiluun	9
4.5.4 Henkilökohtainen apu hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle	10
5 Henkilökohtaisen avun määrä	10
6 Henkilökohtaisen avun toteuttamistavat	11
6.1 Työnantajamalli	11
6.2 Palveluseteli	13
6.3 Ostopalvelu	13
7 Palvelun hakeminen ja päätöksenteko	14
7.1 Palvelun hakeminen	14
7.2 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma	14
7.3 Päätös	15
7.4 Muutokset palvelussa tai palvelun päättymisen	16
7.5 Asiaksmaksu ja avustamisesta aiheutuvien välttämättömien kulujen korvaaminen	16
8 Henkilökohtainen apu suhteessa erityisen osallisuuden tukeen	17
9 Henkilökohtaisen avun suhde muihin/ ensisijaisiin palveluihin	17
9.1 Hoitoa, hoivaa ja valvontaa sisältävät palvelut sekä tukipalvelut	17
9.2 Ensisijaiset palvelut lapsen, nuoren ja perheen tueksi	18

1 Johdanto

Uusi vammaispalvelulaki (675/2023) astui voimaan vuoden 2025 alussa ja sitä on sovellettu kaikkiin 1.1.2025 alkaen vireille tulleisiin vammaispalvelujen hakemuksiin. Lailla on tarkoitus turvata vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa näiden tavoitteiden toteutumisen esteitä. Lisäksi lailla tuetaan vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista ja turvataan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut. Henkilökohtainen apu on yksi vammaispalvelulain mukaisista palveluista.

Hyvinvointialueella on oikeus antaa päätöksentekoa koskevia ohjeita. Ohje on lakia täydentävä. Myöntämisen perusteet on laadittu Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen vammaissosiaalityön viranhaltijoiden ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työn tueksi.

2 Oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin

Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, varhaiskasvatuslain, perusopetuslain tai muun lain perusteella. Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää ja varata riittävät määrärahat yleislainsäädännön mukaisille palveluille.

Vammaiselle henkilölle myönnetään vammaispalveluja silloin, kun hänellä on pitkäaikainen fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite, jonka vuoksi hän tarvitsee välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä.

Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut niitä koskevan lainsäädännön mukaan järjestettyinä eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.

Eri elämänvaiheisiin liittyy niihin tavanomaisesti kuuluvia avun ja tuen tarpeita. Päästäkseen vammaispalvelulain mukaisten palvelujen piiriin tulee vammaisen henkilön toimintarajoitteesta johtuvan välttämättömän avun ja tuen tarpeen ylittää elämänvaiheeseen tyypillisesti kuuluvat avun ja tuen tarpeet. Elämänvaihe tarkoittaa vammaispalvelulaissa yleiseen elämäntilanteeseen kuuluvaa ajanjaksoa siihen kuuluvine tyypillisine kehitysvaiheineen ja tehtävineen. Elämänvaiheita ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Aikuisuuteen elämänvaiheena kuuluu aktiivisuus, vastuun ottaminen omasta sekä muiden elämästä. Tähän elämänvaiheeseen osuvat usein suuret elämänmuutokset kuten perheen perustaminen ja työelämään siirtyminen. Kolmanneksi iäksi kutsutaan eläkkeelle jäämisen jälkeistä aktiivisen osallistumisen aikaa, jossa ei ole vielä tarvetta hoidolle ja huolenpidolle. Neljänneksi iäksi kutsutaan vanhuuden elämänvaiheen loppupuolta, johon kuuluu tavanomaisesti pysyviä toimintakyvyn rajoitteita ja terveysongelmia sekä vaikeuksia suoriutua itsenäisesti päivittäisistä toiminnoista sekä pysyvää hoidon ja huolenpidon tarvetta.

3 Oikeus henkilökohtaiseen apuun

Henkilökohtaista apua hakeva henkilö on ensin todettava vammaispalvelulaissa tarkoitetuksi vammaiseksi henkilöksi. Vasta tämän jälkeen arvioidaan täyttyvätkö henkilökohtaisen avun myöntämisen perusteet.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos hän tarvitsee välttämättä toisen henkilön apua:

- päivittäisissä toiminnoissa
- työssä tai opiskelussa
- vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa

Henkilökohtaisen avustajan turvin vammaisen henkilö voi tehdä asioita, joita hän ei pystyisi tekemään vamman tai sairauden aiheuttaman fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen,

sosiaalisen tai aisteihin liittyvä pysyvän tai pitkäaikaisen toimintarajoitteen vuoksi.

Henkilökohtainen apu ei ole puolesta tekemistä, vaan asiakkaalta edellytetään vähintään fyysistä läsnäoloa. Palvelun välttämättömyyden lisäksi palvelutarpeen on oltava toistuvaa ja palvelun myöntämisen edellytyksenä on, että vammainen henkilö pystyy itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

Välttämättömyyttä arvioitaessa huomioidaan hakijan yksilölliset toimintarajoitteen aiheuttamat esteet, avun ja tuen tarpeet sekä toiminnon edellyttämän avun tarve. Lisäksi vaikuttavia tekijöitä ovat ikä, elämäntilanne, elämänvaihe, perhesuhteet, asuinolosuhteet ja toimintaympäristö. Hakijaa tai hänen tilannettaan verrataan samaan ikäryhmään kuuluvaan sekä samankaltaisessa elämäntilanteessa olevaan vammattomaan henkilöön sekä tarkastellaan hakijan avun ja tuen tarvetta suhteessa siihen, mikä on tavanomainen tarve hänen elämänvaiheessaan. Palvelun myöntämistä puoltaa hakijan elämänvaiheessa tyypillisen avuntarpeen ylittävä tarve, joka johtuu vammaisuudesta. Henkilökohtainen apu katsotaan välttämättömäksi, mikäli henkilö ei suoriutuisi ilman tätä palvelua tietystä toiminnosta tai ilman palvelua terveys tai turvallisuus vaarantuisi.

4 Mihin henkilökohtaista apua myönnetään

4.1. Päivittäiset toimet

Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joita ihmiset elämässään tekevät joko joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin aikavälein. Ne voivat olla esimerkiksi liikkumista, pukeutumista, henkilökohtaista hygienian hoitoa, vaate- ja ruokahuoltoa, kodin siisteydestä huolehtimista, asiointia ja lapsien päivittäisiin toimiin osallistumista.

Tyypillisiä päivittäisiä toimia ovat esimerkiksi:

- Kotityöt (ruoan valmistaminen, siivoaminen, vaatteiden pesu yms.)
- Pukeutuminen, henkilökohtainen hygienia ja wc-käynnit
- Itsehoitoa vastaavat toimenpiteet

- Asiointi
- Liikkuminen

Henkilökohtaista apua myönnetään tavanomaisiksi arvioituihin päivittäisiin toimiin tavanomaisen tason mukaisina. Hakijan asuessa yhteistaloudessa, huomioidaan myös muiden yhteistalouden jäsenten osallistuminen päivittäisten toimien tekemiseen iän, kehitystason sekä toimintakyvyn huomioiden.

Henkilökohtainen apu voi sisältää avustajan toteuttamia itsehoidollisia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon sekä pitkäaikaisen sairauden oireen mukaiseen hoitoon. Näitä toimenpiteitä henkilökohtaisen avun saaja pystyisi tekemään itse, mikäli hänellä ei olisi vammaa tai sairautta. Itsehoitoon kuuluviksi toimenpiteiksi voidaan lukea ainakin:

- Lääkkeen antaminen
- Katetrointi
- Haavanhoito
- Hengitystä tukevan laitteen käytössä avustaminen

Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat lääketieteellisin perustein annettava hoito ja huolenpito tai hoito ja huolenpito, joka ei liity asiakkaan vammaan tai sairauteen.

4.2. Työ ja opiskelu

Palkkatyössä käyvä henkilökohtaisen avun asiakas on oikeutettu saamaan henkilökohtaista apua työn tekemiseen, kun hän saa pääasiallisen elantonsa työstä tai työn merkitys hänen toimeentulolleen on merkittävä. Työllä tarkoitetaan työsuhteeseen perustuvan toiminnan lisäksi myös yritystoimintaa. Järjestötoiminta rinnastetaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Opiskeluna pidetään sellaista opiskelua, joka johtaa tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä. Muunlainen opiskelu katsotaan harrastusluonteiseksi.

4.3. Sosiaalinen vuorovaikutus, yhteiskunnallinen osallistuminen ja vapaa-aika

Henkilökohtainen apu vapaa-ajan toiminnassa, vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa voi olla esimerkiksi apua muiden ihmisten tapaamiseen tai heidän kanssaan tapahtuvaan yhteydenpitoon. Palvelu voi olla myös järjestötoimintaan, vapaaehtoistyöhön ja poliittiseen toimintaan osallistumisessa auttamista.

4.4. Henkilökohtainen apu liikkumisen tuen toteuttamistapana

Vammaispalvelulain mukaista liikkumisen tukea voidaan myöntää henkilökohtaisen avun avulla silloin, kun vammaisen henkilö pystyy käyttämään julkista joukkoliikennettä avustajan avustamana tai liikkumaan muuten avustajan avustamana. Mikäli asiakkaalla on jo käytössään runsaasti henkilökohtaista apua ja avustaja on mukana myös kuljetuksissa, arvioidaan ensisijaisesti asiakkaan mahdollisuutta käyttää julkisia liikennevälineitä avustajan avulla. Jos julkisten liikennevälineiden käyttö onnistuu avustajan avulla, eikä tähän arvioida kuluvan kohtuuttomasti aikaa, liikkumisen tukea voidaan järjestää osin henkilökohtaisen avun järjestämistavalla. Näin voidaan toimia silloin, kun järjestämistapojen yhdistely arvioidaan asiakkaalle soveltuvaksi ja riittäväksi liikkumisen tuen järjestämistavaksi.

Henkilökohtaista apua ei myönnetä liikkumisen tuen toteuttamistavaksi niissä tilanteissa, joissa henkilökohtaisen avun tarve nousee merkittävästi aiemmasta ja palvelu olisi sekä ajankäytöllisesti että kustannuksiltaan tehokkaampaa järjestää tavanomaisena kuljetuspalveluna. Liikkumisen tukea henkilökohtaisena apuna ei järjestetä myöskään silloin, kun hakijalla ei ole muuta tarvetta henkilökohtaiseen apuun.

4.5. Henkilökohtaisen avun järjestäminen erityistilanteissa

4.5.1. Henkilökohtainen apu työ- ja lomamatkoille

Hyvinvointialueella ei ole sosiaalihuoltolain 57 §:n perusteella velvollisuutta järjestää sosiaalipalveluita ulkomailla oleskelevälle henkilölle, ellei muualla toisin säädetä.

Henkilökohtaista apua voidaan tarvittaessa järjestää myös loma- ja työmatkojen ajaksi yksilölliseen tarpeen arviointiin ja kohtuullisuuteen perustuen. Hyvinvointialueella ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää vammaispalvelulain mukaisia palveluita, mikäli palvelun avulla asiakkaan tilanne poikkeaisi merkittävästi vertailuryhmän tasosta ja palvelusta aiheutuvat kustannukset olisivat kohtuuttomia suhteessa toiminnan tavoitteeseen ja merkitykseen vammaiselle henkilölle. Arviointi tapahtuu samoin perustein, oli kyseessä kotimaan tai ulkomaan matka.

Henkilökohtaisen avun arvioinnissa lomamatkalle huomioidaan, edellyttääkö matkalle lähteminen välttämättä avustajan palveluiden käyttämistä sekä voidaan jo myönnettyjä avustajatunteja hyödyntää matkan aikana. Päätöksessä voidaan ottaa kantaa lomamatkan ajalta välttämättömään tuntimäärään sekä siihen, mitä avustajasta aiheutuvia kuluja korvataan. Lomamatkan ollessa perheloma huomioidaan, että osa avustamisesta ei ole saman laajuista ja samanlaista kuin kotimaassa esim. päivittäisten toimien osalta. Mikäli matkoilla tarvittavaan apuun liittyy lisätuntien tai muiden kulujen korvaamista, tulee niistä sopia etukäteen vammaispalvelujen kanssa. Loma-matkojen osalta päätökset tehdään pääsääntöisesti työnantajamallilla.

Työnantajan ja työntekijän on huolehdittava matkavakuutusten voimassaolosta ja kattavuudesta matkojen ajalta ja tarvittaessa selvitettävä asiat tarkemmin vakuutusyhtiöltä. Loma-matkoihin liittyvät korvaukset myönnetään päätöksen mukaisena sen jälkeen, kun tarvittavat tositteet maksuista on saatu. Mikäli vammaisen henkilön ulkomaan matka tulkitaan tavanomaiseksi elämäntoiminnoksi, korvaa hyvinvointialue henkilökohtaisen avustajan kohtuulliset matka- ja majoituskulut kokonaan.

4.5.2 Henkilökohtainen apu lapsen vanhemmalle, lapselle ja nuorelle

Henkilökohtaisen avun päivittäiset toimet voivat pitää sisällään vammaisen vanhemman tukemista lapsensa jokapäiväisessä huolenpidossa ja tämän asioiden hoidossa. Vastuu lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta on aina huoltajalla. Henkilökohtainen avustaja ei voi korvata huoltajaa tai tehdä huoltajalle kuuluvia päätöksiä. Avustaja toimii aina lapsen huoltajan ohjauksessa. Vanhemmalle myönnetyn henkilökohtaisen avustajan ei ole tarkoitus toimia lapsenvahtina tai vastata lasten hoitamisesta ja/tai kuljettamisesta ilman vanhemman ohjausta ja läsnäoloa.

Myös lapsi voi olla oikeutettu henkilökohtaiseen apuun. Ratkaistaessa lapsen oikeutta henkilökohtaiseen apuun, on huomioitava lapsen yksilöllinen tilanne ja kehitystaso. Henkilökohtaisen avun tulee alaikäisenkin kohdalla vastata vammaisuudesta eikä lähinnä iästä johtuviin tarpeisiin. Arvioitaessa sitä, minkä ikäinen lapsi tarvitsee henkilökohtaista apua, verrataan tilannetta vammattoman lapsen tilanteeseen. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää lapselle esimerkiksi kodin ulkopuolisiin toimintoihin silloin, kun lapsi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti muutoinkin voisi toimia kodin ulkopuolella ilman huoltajaansa. Näissä tilanteissa tarkastellaan, onko toiminta, johon henkilökohtaista apua haetaan, ikään nähden tavanomaista. Alle kouluikäisille lapsille ei pääsääntöisesti myönnetä henkilökohtaista apua.

4.5.3 Henkilökohtainen apu tavoitteelliseen kilpaurheiluun

Ammattimainen urheilu rinnastetaan työntekoon, jos kyseessä on urheilija, joka saa apurahaa tai jolle urheilu turvaa muuten toimeentuloa. Lisäksi vammaisen henkilö voi saada henkilökohtaista apua, kun hän osallistuu urheilukilpailuihin. Henkilökohtaista apua voi saada sekä kotimaassa että ulkomailla järjestettäviin kilpailuihin. Jos kyseessä ei ole apurahaa saava tavoitteellista kilpaurheilua harjoittava vammaisen henkilö, henkilökohtaista apua myönnetään samoin, kuin yleensäkin vapaa-ajan toimintoihin.

4.5.4 Henkilökohtainen apu hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle

Hengityslaitteiden varassa elävien henkilöiden kohdalla avun ja tuen katsotaan olevan välttämätöntä, sillä hengityslaitteen varassa elävä henkilö tarvitsee toisen henkilön apua jatkuvaluonteisesti turvallisuutensa takaamiseksi. Tämän vuoksi palvelu voidaan myöntää henkilökohtaisena apuna.

5 Henkilökohtaisen avun määrä

Päivittäisiä toimia sekä työtä ja opiskelua varten apua järjestetään vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä tarvetta vastaava määrä. Avun tarpeen vaihtelu on huomioitava päätöstä tehtäessä. Henkilö voi tarvita enemmän apua elämäntilanteiden muutoskohdissa, esimerkiksi siirryttäessä kuntoutuksesta kotiin tai lapsuudenkodista opiskelemaan, kuin myöhemmin tilanteen vakiinnuttua.

Asiakassuunnitelmaan kirjataan asiakkaan henkilökohtaisen avun tarve, sisältö ja määrä. Iltaan ja viikonloppuun ajoittuva avun tarve kirjataan asiakassuunnitelmaan. Asiakas määrittelee saamansa palvelupäätöksen ja asiakassuunnitelmassa määritellyn palvelun perusteella aikataulut ja palvelun sisällön. Aikataulut ja palvelun sisällöt eivät määrity henkilökohtaisen avustajan tarpeiden perusteella.

Henkilökohtaista apua järjestetään vähintään 30 h/kk harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Perustelluista syistä palvelua voidaan myöntää enemmän kuin 30 h/kk. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää myös vähemmän kuin 30 h/kk, mikäli pienempi tuntimäärä riittää turvaamaan henkilön välttämättömän avun tarpeen, tai hakija hakee näihin toimintoihin apua tätä vähemmän. Tuntimäärä perustuu palvelutarpeen arvioinnissa tai asiakassuunnitelmassa määritettyyn yksilölliseen avun tarpeeseen.

6 Henkilökohtaisen avun toteuttamistavat

Hyvinvointialue järjestää henkilökohtaista apua, joka voidaan toteuttaa erilaisilla tavoilla. Jatkossa Keski-Uudenmaan hyvinvointialue toteuttaa henkilökohtaista apua työntantajamallilla, palvelusetelillä ja ostopalveluna. Palvelu voidaan järjestää yhdistämällä eri toteuttamistapoja.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistapa arvioidaan palvelutarpeen arvioinnissa yhdessä asiakkaan kanssa. Hyvinvointialueella on kuitenkin oikeus päättää tavasta, jolla henkilökohtainen apu toteutetaan asiakkaalle huomioiden asiakkaan vamman aiheuttamat rajoitteet, yksilölliset olosuhteet, elämäntilanne ja henkilön oma mielipide.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistapaa valittaessa on arvioitava myös sitä, kuinka henkilökohtainen apu järjestetään avustajan äkillisissä tai ennalta suunnitelluissa poissaoloissa. Sijaisjärjestelyistä sovitaan asiakkaan kanssa etukäteen, ja ne kirjataan asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen. Henkilökohtainen apu voidaan esimerkiksi järjestää työntantajamallilla, mutta myöntää palveluseteli avustajan sijaisuuksien hoitamista varten.

6.1 Työntantajamalli

Työntantajamallissa vammaisen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain (55/2001) mukaiseen työsuhteeseen ja toimii avustajansa työnantajana. Hyvinvointialue korvaa avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset sekä tarjoaa ohjausta ja neuvontaa työnantajana toimimisen ja työsuhteen kysymyksissä.

Työntantajamallin valinta toteuttamistavaksi edellyttää, että:

- asiakas kykenee toimimaan hyvinvointialueen ohjaus- ja neuvontapalvelun turvin avustajansa työnantajana
- asiakkaalla on edellytyksiä toimia työnantajana ja tehdä päätöksiä työn johtamisesta, lisäksi hän on sitoutunut työnantajana toimimisen vastuisiin

- asiakas antaa suostumuksensa työnantajana toimimiseen. Suostumus kirjataan asiakassuunnitelmaan.

Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammaisen henkilö itse. Työnantajana toimivan henkilön on oltava oikeustoimikelpoinen.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue korvaa henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvina kustannuksina avustajan kohtuullisen palkan, työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset mukaan lukien palkkahallinnon kustannukset. Avustajan palkkakustannukset korvataan toteutuneiden työtuntien mukaan, ja niiden tulee perustua päätöksessä määriteltyyn tuntimäärään ja tehtäviin. Avustajan vakuutuksen tulee olla voimassa ensimmäisestä työpäivästä lähtien. Avustajan palkkaamisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa kirjataan asiakassuunnitelmaan ja päätökseen.

Usein asiakas valtuuttaa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen sijaismaksajaksi. Tuolloin henkilökohtaisen avun keskus (HA-keskus) järjestää avustajien palkanmaksun Oima -järjestelmän kautta, huolehtii lakisääteisten vakuutusten ottamisesta työnantajan puolesta sekä järjestää työterveyshuollon työnantajan puolesta.

Henkilökohtaisen avustajan tulee pääsääntöisesti olla täysi-ikäinen ja perheen ulkopuolinen henkilö. Vammaisen henkilön omainen tai läheinen (puoliso, lapsi, vanhempi, sisarus, isovanhempi, avopuolisoa) voidaan hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi vain, jos sen katsotaan olevan erityisestä syystä avustettavan edun mukainen ratkaisu. Tällaisia syitä voi olla esim. äkillinen avun tarve tai jos apua on erityisistä syistä poikkeavan vaikea järjestää. Lisäksi erityisenä syynä voi olla myös vaikeavammaisen henkilön fyysisen motoriikan hallinnan tai kommunikaation erityistuntemus. Perheenjäsenen toimiminen henkilökohtaisena avustajana vaatii viranhaltijan päätöksen asiasta.

6.2 Palveluseteli

Palvelusetelin valinta toteuttamistavaksi edellyttää, että asiakkaalla on kyky käyttää valintaoikeutta palveluntuottajan valinnassa halutessaan esimerkiksi lähiverkostonsa tukemana. Palvelusetelillä asiakas hankkii tarvitsemansa henkilökohtaisen avun palvelun Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen hyväksymältä yksityiseltä palveluntuottajalta päätöksen mukana toimitetulta palveluntuottajalistalta.

Palvelu käynnistyy, kun asiakas tekee palveluntuottajan kanssa palvelusopimuksen. Asiakas voi halutessaan irtisanomisaikojen puitteissa vaihtaa palveluntuottajaa tai tilata palvelua useammalta palveluntuottajalta edellyttäen, että myönnetyt avustustunnit eivät ylitä. Tarvittaessa asiakas voi tehdä reklamaation saamastaan palvelusta.

Palvelusetelillä järjestettävässä palvelussa on huomioitava palvelusetelilain ja Keusoten palveluseteli -sääntökirjan velvoitteet. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella henkilökohtaisen avun keskus (HA-keskus) tarjoaa vammaiselle henkilölle ohjausta, neuvontaa ja tukea palvelusetelin käyttöön. Tarvittaessa tämä voi tapahtua jo palvelutarpeen arvioinnin aikana.

6.3 Ostopalvelu

Henkilökohtaista apua voidaan myöntää asiakkaalle osin tai kokonaan ostopalveluna, jolloin hyvinvointialue hankkii avustajapalvelut asiakkaalle yksityiseltä palveluntuottajalta. Palvelu perustuu tuolloin hyvinvointialueen ja palveluntuottajan väliseen sopimukseen. Ostopalvelua käytetään silloin, kun työnantajamalli ja palveluseteli eivät ole asiakkaalle mahdollisia.

Hyvinvointialue on kilpailuttanut henkilökohtaisen avun palvelun. Asiakkaan palveluntarpeeseen parhaiten vastaava palveluntuottaja valitaan etusijajärjestyksen mukaisesti.

7 Palvelun hakeminen ja päätöksenteko

7.1 Palvelun hakeminen

Henkilökohtaista apua haetaan ensisijaisesti Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella. Hakemuksen voi laittaa vireille myös suullisesti, **ainakin silloin kun hakija ei kykene tekemään hakemusta muilla keinoin. Näissä tilanteissa täytyy selkeästi ilmaista kyseessä olevan hakemuksen.** Lisäksi palvelun tarve voi tulla esiin asiakkaan muun yhteydenoton, palvelutarpeen arvioinnin tai asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Hakemukseen liitteeksi tarvitaan sellainen lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön kirjoittama ajantasainen lausunto tai muu vastaava luotettava selvitys, josta selviää hakijan toimintakyky, sen aleneminen ja vamman tai sairauden pitkäaikaisuus sekä sen aiheuttama toimintahaitta. Pitkäaikaisuudella tarkoitetaan vähintään noin vuoden kestänyttä tai kestäväksi arvioitua toimintakyvyn merkittävää alentumista. Hakija vastaa lausuntojen kustannuksista ja toimittamisesta.

7.2 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään hakijan toimintakyky ja palveluiden tarve. Hakija tavataan pääsääntöisesti kotikäynnillä tai muussa toimintaympäristössään. Arviointi tehdään hakijan tilanteen edellyttämässä laajuudessa ja siinä huomioidaan henkilön vammasta tai sairaudesta johtuvat toimintarajoitteet ja voimavarat, käytettävissä olevat palvelut, elämäntilanne, elämänvaihe ja ympäristön olosuhteet. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota haettuun palveluun, sekä voidaanko palvelutarpeeseen vastata ensisijaisilla palveluilla. Jos henkilökohtainen apu arvioidaan palvelutarpeen mukaiseksi palveluksi, palvelutarpeen arvioinnissa otetaan kantaa myös henkilökohtaisen avun määrään ja toteuttamistapaan. Palvelutarpeen

arviointi ja asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä hakijan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa.

Arvioinnissa voidaan tarvittaessa hyödyntää 1 - 3 kuukauden mittaisia määräaikaista arviointijaksoja erityisesti sellaisissa tilanteissa, kun asiakas on uusi ja tarvittavan tuntimäärän arvioimiseen tarvitaan koejaksoa. Arviointijaksoa voidaan hyödyntää myös jo käynnissä olevan henkilökohtaisen avun palvelutarpeen tarkastamiseen, kun tähän tulee tarvetta joko organisaation tai asiakkaan toiveesta.

7.3 Päätös

Vammaispalvelujen asiakasohjauksen viranhaltija tekee hakemukseen kirjallisen ja perustellun päätöksen, joka sisältää myös muutoksenhakuohjeen. Kun henkilökohtainen apu myönnetään, päätökseen kirjataan henkilökohtaisen avun määrä, sisältö, toteuttamistapa ja sijaisjärjestelyt. Palvelun määrä on viikko- tai kuukausikohtainen, eikä käyttämättömiä tunteja voi siirtää seuraavalle jaksolle. Viranhaltijan vastuulla on valvoa palvelun toteutumista.

Päätös tehdään pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevaksi päätöksentekokuukauden alusta lähtien. Palvelu voidaan perustellusta syystä myöntää myös määräaikaisena. Määräaikaisuuden peruste kirjataan päätökseen. Päätös voidaan tehdä määräaikaisena esimerkiksi, jos asiakkaan tarve palveluille on lyhytaikainen tai rajattu, palvelutarpeen selvittäminen on kesken tai asiakkaan palvelutarve on muuttumassa. Sekä toistaiseksi että määräaikaisesti myönnettyjä palveluja voidaan tarkastaa, mikäli on aihetta epäillä palvelutarpeen muuttuneen ja on perusteita tuntimäärän tai järjestämistavan muutokselle.

Kaikista poikkeustilanteista tulee olla erillinen päätös. Henkilökohtaista apua ei myönnetä pelkästään kuntoutumisen ajalle, jos asiakkaan kuntoutuminen on kesken eikä arviota vamman/ sairauden pysyvyydestä voida todentaa. Henkilökohtaisen avun lisätunteja ei pääsääntöisesti myönnetä tilanteissa, joissa henkilöllä on tilapäinen kuntoutumista vaativa tilanne.

7.4 Muutokset palvelussa tai palvelun päättyminen

Asiakkaan tulee ilmoittaa vammaissosiaalityöhön olosuhteissaan tapahtuvista mahdollisista muutoksista. Jos asiakkaan toimintakyky tai muut palvelun myöntämiseen vaikuttavat olosuhteet muuttuvat oleellisesti, asiakkaalle myönnettyjä palveluja ja päätöstä voidaan arvioida uudelleen. Palvelutarve tarkastetaan ja palvelun muuttamisesta tai lakkauttamisesta tehdään kirjallinen päätös. Ennen päätöksentekoa asiakasta kuullaan hallintolain mukaisesti.

Oikeus henkilökohtaisen avun käyttöön päättyy, jos asiakas muuttaa pois Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen alueelta, hänellä ei ole enää tarvetta palvelulle tai päätöksen voimassaolo lakkaa.

Henkilökohtaisen avun palvelupäätöstä voidaan myös arvioida uudelleen, mikäli Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen henkilökohtaisen avun palvelujen myöntämisen perusteisiin tai palveluun vaikuttaviin lakeihin tulee muutoksia.

7.5 Asiaksmaksu ja avustamisesta aiheutuvien välttämättömien kulujen korvaaminen

Henkilökohtainen apu on asiakkaalle maksuton sosiaalipalvelu.

Avustajasta aiheutuvat muut kohtuulliset ja välttämättömät kulut kuuluvat hyvinvointialueen korvattaviksi. Viranhaltija ottaa tarvittaessa kantaa asiakkaan yksilöllisen elämäntilanteen huomioiden siihen, mikä on kohtuullinen avustajasta aiheutuva välttämätön kustannus. Korvattavia kuluja voivat olla: vammaisen henkilön avustamisesta aiheutuneet suoranaiset kulut (esim. pääsylippu)

- avustajan opastuksesta, koulutuksesta tai välttämättömästä perehdyttämisestä johtuneet kulut tai kustannukset (esim. työturvallisuustekijät)
- avustajan matkakulut matkustettaessa työnantajan mukana työtehtävien yhteydessä.

8 Henkilökohtainen apu suhteessa erityisen osallisuuden tukeen

Vammainen henkilö ei voi saada samaan aikaan sekä henkilökohtaista apua että erityistä osallisuuden tukea. Henkilökohtaisen avun saamiseksi hakijalta edellytetään kykyä itsenäisesti tai tuettuna muodostaa ja ilmaista tahtonsa avun sisällöstä. Samaa vaatimusta ei ole erityisen osallisuuden tuen kohdalla. Erityistä osallisuuden tukea voi puolestaan saada silloin kun henkilökohtainen apu ei ole sopiva palvelu tai vammainen henkilö ei kykene itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä.

9 Henkilökohtaisen avun suhde muihin/ ensisijaisiin palveluihin

Henkilökohtainen apu vastaa osin samoihin tarpeisiin kuin muutamat ensisijaisen lainsäädännön perusteella myönnettävät palvelut. Arvioitaessa asiakkaan etua, palvelut määritellään palvelutarpeen, ei palvelusta perittävän maksun perusteella.

9.1 Hoitoa, hoivaa ja valvontaa sisältävät palvelut sekä tukipalvelut

Hoivan, hoidon ja valvonnan tarpeisiin vastataan ensisijaisesti omaishoidolla tai kotihoidolla. Suurin osa tavanomaisista toimista kuuluu myös tukipalvelujen piiriin.

Omaishoidon tuki on ensisijainen tukimuoto silloin, kun vaikeavammaisen henkilön hoidosta ja huolenpidosta huolehtii omainen tai muu läheinen. Kotihoito auttaa hoivaan, sairaanhoitoon ja huolenpitoon sekä kotona selviytymiseen liittyvissä asioissa ja on tarkoitettu henkilöille, joiden toimintakyky on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Sosiaalihuoltolain mukaisia tukipalveluja ovat ateriapalvelu, vaatehuoltopalvelu, siivouspalvelu, asiointipalvelu sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä ja tukeva palvelu. Sosiaalihuoltolain mukaisia tukipalveluja tulee hyödyntää etenkin, mikäli henkilökohtaista apua on haettu yksittäisiin tarpeisiin, esimerkiksi siivoukseen ja kauppa-asiointeihin.

9.2 Ensisijaiset palvelut lapsen, nuoren ja perheen tueksi

Silloin kun henkilökohtaisen avun tarpeen taustalla on vammaisen lapsen tai nuoren vanhemman tarve saada apua arjen toimintoihin, lapsen tai nuoren hoitamiseen tai hänen arjestaan vastaamiseen tai tukea vanhemmuuteen, vastataan tarpeeseen ensisijaisesti muilla palveluilla. Mahdollisia voivat olla esim. perhetyö, lapsiperheen kotipalvelu tai lyhytaikainen huolenpito.

Sekä perusopetuksen että ammatillisen opetuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää oppilaan tarvitsemat avustajapalvelut sekä huolehtia yhdenvertaisuuslain mukaisista kohtuullisista mukautuksista. Opetuksen järjestäjän avustajapalvelut ovat ensisijaisia suhteessa henkilökohtaiseen apuun.

Perusopetuksessa voidaan järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta kunnan päättämässä laajuudessa oppilaskohtaisia tukitoimia saaville oppilaille ja oppilaille, joilla on varhennetun oppivelvollisuuden päätös. Vammaispalvelulain mukaan voidaan myöntää aamu- ja iltapäivätoimintaa ja loma-ajan hoitoa vammaisille lapsille. Mikäli lapsi tai perhe kieltäytyy saatavilla olevasta aamu- ja iltapäivätoiminnasta ilman perusteltua syytä, tämä ei ole peruste järjestää vastaavaa palvelua henkilökohtaisena apuna.

Lukiolain mukaan opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen, joka on tukiopetusta, ohjausta ja tukea lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukitoimet tapahtuvat opetushenkilöstön yhteistyönä ja niitä arvioidaan opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä.

Henkilökohtainen apu tulee arvioitavaksi, mikäli edellä mainitut avustajapalvelut ja koulun tukitoimet eivät vastaa henkilön yksilölliseen tarpeeseen. Henkilökohtaisella avulla ei ole tarkoitus paikata oppilaitosten henkilöresurssien puutetta.